

Yhdessä oppiminen perinteistä tehtäväkirjaa hyödyntäen

Kilpailu kieli- ja kulttuuritietoisesta pedagogisesta oivalluksesta

Turun normaalikoulu 2023

Marjukka Skantsi

Taustaa

Aloitin syksyllä 2021 uuden 4. luokan kanssa. Luokka oli koulullemme tyypillisesti monikielinen ja oppilasryhmä kulttuuritaustoiltaan rikas. Luonnollisesti myös tuen tarpeet vaihtelivat oppilaasta toiseen, kuten tietenkin myös kunkin oppilaan vahvuudet. Aika nopeasti huomasin, että luokan sisälle oli muodostunut ryhmiä, jotka kyllä kykenivät toimimaan sulassa sovussa rinta rinnan, mutta ryhmien välinen yhteistyö ei ollut aina täysin vaivatonta. Kollegani oli oppilaiden kolmen ensimmäisen kouluvuoden aikana tehnyt erinomaista työtä ja oppilaat olivat kulkeneet jo pitkän matkan saavuttaen tuon pääsääntöisesti riidattoman ja rauhallisen rinnakkain elon tilan. Nyt meidän oli aika jatkaa kohti entistä tehokkaampia yhdessä oppimisen taitoja ja saada nuo erilliset ryhmät toimimaan rakentavasti yhdessä.

Asetin syksyllä 2021 luokkamme yhteiseksi lukuvuositavoitteeksi yhteistyötaitojen parantamisen ja yhdessä oppimisen taitojen harjoittelun. Halusin hyödyntää kunkin oppilaan vahvuuksia mahdollisimman tehokkaasti ja keskittyä positiivisen, toinen toisiamme kannustavan ilmapiirin luomiseen.

Pääsimme vuodessa pitkälle ja 5. luokan syksyllä 2022 saatoimme ottaa yhdessä oppimisen tiellämme seuraavan askeleen. Osallistun Turun normaalikoulun kilpailuun kieli- ja kulttuuritietoisesta pedagogisesta oivalluksesta yhdellä luokassamme tänä lukuvuonna käyttöön otetuista pedagogisista oivalluksista, joiden kaikkien tarkoituksena on ollut *tukea eri vahvuuksin, tuen tarpein ja kieli- ja kulttuuritaustoin ryhmään tulevien oppilaiden yhdessä oppimisen taitoja*. Menetelmä on matalalla kynnyksellä helposti myös muissa luokissa ja oppiaineissa käyttöön otettavissa. Seuraavissa dioissa esittelen perinteisen työkirjan tarjoamat uudet yhdessä oppimisen mahdollisuudet, joita olen tänä vuonna testannut historian opetuksessa.

Työkirjan uusi tuleminen

Hyvin harvalla koululla on mahdollisuutta tilata oppilaille kalliiden oppikirjojen lisäksi myös varsin hintavia työkirjoja ja olisiko se kovin mielekästäkään? Itse olen huomannut, että kun joskus olen saanut vaikkapa ympäristöopissa tehtäväkirjat käyttööni, tulee niitä täytettyä oppilaiden kanssa varsin valikoiden. Paljon jää tekemättä jo toki tehtävätyyppien vuoksi, mutta myös siitä syystä, että opetuksessani koitan aktiivisesti hakea mahdollisuuksia yhdessä tekemiseen, sekä pohdinnan ja oivallusten sanoittamiseen. Itsenäinen tehtäväkirjan parissa pakertaminen ei juurikaan palvele tätä tarkoitusta. Tehtäväkirjoissa on kuitenkin paljon ammattilaisten laatimia erinomaisia tehtäviä, eikä niitä ole mitään syytä väheksyä, päinvastoin. Suomessa on perinteisesti ollut tarjolla erittäin laadukkaita huolella tehtyjä oppikirjoja. Miten siis saisimme tehtäväkirjoista parhaan mahdollisimman hyödyn irti? Tätä pohtiessani, keksin idean yhteiskäytössä olevista tehtäväkirjoista.

Yhteiset tehtäväkirjat, vaihtuvat ryhmät

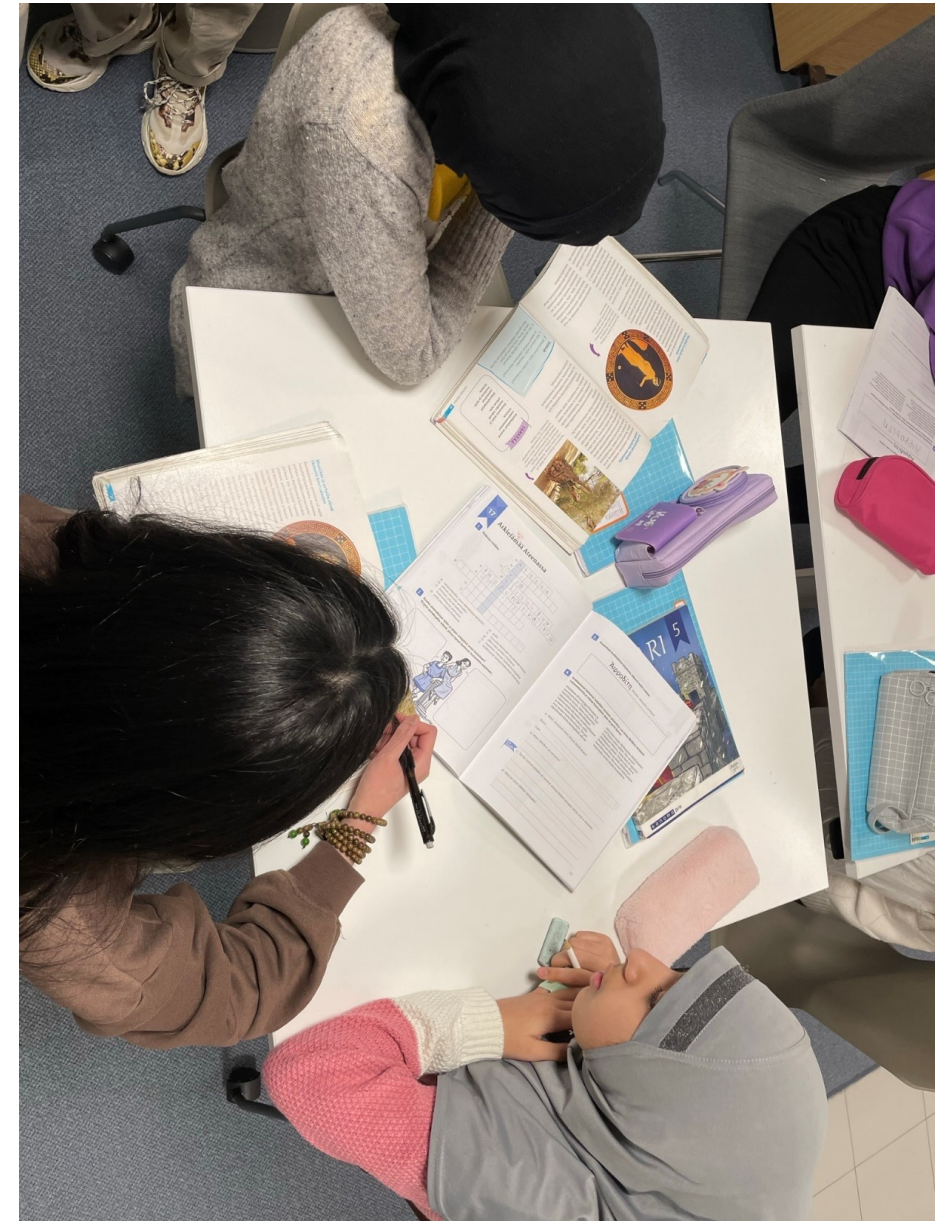
Luokassa on tänä tarkkailtu päivittäin muuttuvan istumajärjestys vaikutusta yhteistyötaikoihin. Otimme käyttöön pyykkipoikapuun, josta opettajan on helppo joka aamu siirtää kunkin oppilaan tuoliin kiinni tämän nimikoitu pyykkipoika kunkin päivän ohjelma ja ryhmätoiveet huomioiden. Tämä vaihtuva istumajärjestys on koettu oppilaiden keskuudessa todella mielekkääksi. Vaikka yhtenä päivänä sattuisikin istumaan sen oppilaan vieressä, jonka kanssa työskentely vaatii eniten ponnistelua, ei istumapaikka aiheuta pettyneitä huokauksia, sillä jokainen tietää, että seuraavana päivänä paikka on taas toinen. Myös vanhemmat kertoivat vanhempainillassa tämän käytänteen olevan oppilaille mieluisa ja sen merkittävästi vähentäneen kommentteja, joissa lapsi kotona kertoo, ettei haluaisi istua jonkun luokkakaverin vieressä.

Tämä vaihtuva istumajärjestys on ollut tänä vuonna kaiken ryhmätyöskentelymme perusta. Oppilaille jako näyttäytyy suhteellisen sattumanvaraiselta, mutta jokaisen päivän istumajärjestys on opettajan huolella *kunkin päivän työskentely- ja tukitarpeiden pohjalta suunnittelema*.

Case historian tehtäväkirjat

Luokallani on viikossa kaksi historian tuntia. Ensimmäisellä tunnilla viikon aiheeseen orientoidutaan englantia mukana kuljettaen (laajamittainen kaksikielinen opetus) mahdollisimman monipuolisesti, ja toisella tunnilla keskitytään suomenkielisen käsitteistön, ainespesifien tekstitaitojen, sekä ilmiöiden syy- ja seuraussuhteiden pohdintaan kotikielten tukemana suomeksi. Luokallani on monta oppilasta, joiden suomen kieli jää helposti englannin jalkoihin, vaikei yhdenkään luokkani oppilaan kotikieli englanti olekaan. Tämän vuoksi olemme tehneet selvän rajauksen siinä, että viikon kahdesta tunnista ensimmäisellä käytetään englantia ja toisella paneudutaan mm. tietotekstin lukemiseen ja tulkitsemiseen, vastausstrategioihin ja käsitteiden avaamiseen suomeksi. Tässä työskentelyssä tehtäväkirja on ollut tärkeässä roolissa. Oppilaat käyttävät eri kielten taitojaan ymmärtämisen tukena ja pyrkivät yhdessä löytämään parhaan mahdollisen suomenkielisen vastauksen. Työskentelyn tukena luokassa tällä tunnilla on erityisopettajamme Nina, jonka tarjoama lisäresurssi tälle tunnille haluttiin hyödyntää juuri monikielisiä oppilaitamme tukemaan ja suomea äidinkielenään puhuvien oppilaiden kielitietoisuutta tukemaan.

Sovitut säännöt pähkinäkuoressa:

- Tehtäväkirjat ovat yhteiskäytössä, pysyviä ryhmiä ei ole, vaan joka viikko tehtäviä pohditaan yhdessä eri kokoonpanoissa sattumalta ryhmälle jaetun niteen äärellä.
- Ryhmä valitsee yhdessä joko yhden kirjurin tai päättää kierrättää kirjurin roolia. Tärkeintä on, että jokaisesta vastauksesta keskustellaan yhdessä, jokaista vastausta etsitään yhdessä ja jokainen ryhmän jäsen osaa tehtävän tekemisen jälkeen kertoa, miten ko. vastaukseen päädyttiin.

Havaitut hyödyt, oppilas:

- Oppilaiden yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot ovat parantuneet merkittävästi. Eteemme ei ole tullut alkusyksyn käynnistysvaiheen jälkeen yhtäkään tilannetta, jossa joku ryhmä ei olisi ollut kykeneväinen toimimaan tehokkaasti yhdessä yhteisten tehtäväkirjojen parissa.
- Oppilaiden itseluottamus historian opiskelijoina on kasvanut merkittävästi. Ainaspesifi sanasto ja oppikirjan tekstit ovat usein haastavia – ei ainoastaan suomea toisena kielenään puhuville oppilaille. Ryhmän tuen myötä oppilaat ovat saaneet valtavia onnistumisen kokemuksia ja esimerkiksi historian kokeen avoimista vastauksista näki, että monen oppilaan vastaustekniikka on kehittynyt huomattavasti. Ryhmän tarjoama kielituki on selvästi tehnyt tehtävänsä.

(Oppilaan kokemus yhteisistä tehtäväkirjoista kahtena erillisenä videoliitteenä.)

Havaitut hyödyt, opettaja:

- Erityisesti opetusharjoittelijoiden näkökulmasta on valtava etu saada käyttää ammattilaisten valmiiksi työstämää materiaalia, jotka tukevat oppikirjan tekstejä. Kaikkea ei tarvitse työstää itse.
- Jos tehtäväkirjoja haluaa käyttää, saavutetaan merkittävät taloudelliset hyödyt sillä, että luokalle tilataankin vain 1/3 normaalista tilattavien tehtäväkirjojen määrästä.

(Opetusharjoittelijan kokemus erillisenä videoliitteenä.)

Oppimisessa korostuu oppiaineen tavoitteiden ja sisältöjen lisäksi erityisesti seuraavat laaja-alaiset taidot :

Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)

- Opetuksessa vahvistetaan taitoa asettaa kysymyksiä ja hakea niihin vastauksia itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa havaintoja tehden sekä erilaisia tietolähteitä ja apuvälineitä hyödyntäen. Samalla kehittyvät oppilaiden edellytykset tunnistaa pohdittavaan asiaan liittyviä erilaisia näkökulmia ja löytää uusia oivalluksia sekä harjaantua vähitellen asioiden kriittiseen tarkasteluun.
- Vertaisoppimista eli parin ja ryhmän kanssa työskentelyä ja oppimiseen tähtäävää vuorovaikutusta käytetään monipuolisesti ja vahvistetaan yhdessä työskentelyn taitoja.
- Oppimaan oppimisen taitoja vahvistetaan kaikissa opiskelutilanteissa.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)

- Opetuksessa tuetaan oppilaiden kasvua monipuolisiksi ja taitaviksi kielenkäyttäjiksi sekä äidinkielellään että muilla kielillä. Oppilaita rohkaistaan itsensä ilmaisemiseen vähäiselläkin kielitaidolla. Vuorovaikutusta ja yhteistyötä harjoitellaan monipuolisesti. Oppilaita ohjataan asettumaan toisen asemaan ja tarkastelemaan asioita eri näkökulmista.

Monilukutaito (L4)

- Oppilaita ohjataan kehittämään monilukutaitoaan ja tulkitsemaan, tuottamaan ja arvioimaan yhä moninaisempia tekstejä erilaisissa yhteyksissä ja ympäristöissä.

Nämäkin tulevat näkyväksi yhteisen tehtäväkirjan kanssa työskennellessä, kun pohjustus ja ohjeistus (opetusharjoittelijat ja oppilaat) on huolella tehty:

<https://dived.fi/kielitietoisia-kaytanteita-opettajille/>

Oppiaineiden kielet

Lisäksi opettajan pitää tuntea opettamiensa oppiaineiden kielten lainalaisuudet. Historian opettajan pitää esimerkiksi tietää, että historian kielessä on paljon ajanilmauksia, menneen ajan muotoja, passiivia sekä syy- ja seuraussuhteiden ilmaisua. Siksi historian opettajan tehtävänä on myös opettaa näitä muotoja. Perusopetussuunnitelman (2014) mukaan jokaisen opettajan pitääkin olla kielellinen malli ja oman oppiaineensa kielen opettaja.

Monikielisyys on rikkaus

Yksi tärkeä kielitietoisien opettajan ominaisuus on koulun monikielisyyden arvostaminen ja oppilaiden äidinkielten näkeminen oppimisen resurssina. Oppimista tapahtuu monella kielellä, eikä siksi ole syytä rajoittaa koulun kieltä vain yhteen kieleen. Kielten näkyminen koulun arjessa lisää myös äidinkielisten suomenpuhujien kielitietoisuutta.

- Kielitietoisia käytänteitä tekstien lukemiseen

- **Ennakointi.** Mitä oppilas jo tietää käsiteltävästä asiasta ja mitä hän haluaisi tietää siitä?
- **Pää- ja väliotsikoiden** tarkastelu. Mitä niistä tulee mieleen?
- **Kuvien** tarkastelu. Tulkinta ja asioiden päättely niistä.
- Tekstien lukeminen **edestakaisin**: kappaleiden ensimmäiset lauseet, kursivoidut tai lihavoidut käsitteet ja vuosiluvut.
- **Määritteiden** tunnistaminen tekstistä. Mistä ja miten avainkäsitteet löytyvät ja missä niiden määritelmät ovat?
- **Kappaleiden** lukeminen kerrallaan. Jokaisesta kappaleesta etsitään keskeinen tieto, ja se tiivistetään omin sanoin suullisesti tai kirjallisesti.
- **Silmäily.** Anna oppilaille aikaa lukea tekstiä 30 sekuntia, jonka jälkeen he keskustelevat tekstistä. Toista sama. Anna oppilaille vielä yksi lukukerta, jolloin tekstistä ympyröidään pääsanoja ja alleviivataan tärkeitä kohtia.
- **Käsittekartan** täydentäminen lukemisen edetessä.
- Luetun esittäminen **kuullisin keinoin**.
- Käsitteiden **määritelmien tutkiminen**. Milloin määritelmät ovat kattavia ja milloin puutteellisia? Määritelmiä voi poimia esim. koevastauksista.
- **Koevastausten** ja **esseiden** tutkiminen ja vertailu.